

Румяна Евтимова. *Рецепции и рефлексии (Руска литература XX век)*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, 336 с. ISBN 978-954-07-4616-6

С неизчерпаемия си креативен дух, с новаторския си усет и с изящния си словесен стил доц. д-р Румяна Евтимова заема заслужено място сред най-изкусните съвременни изследователи. Лауреат на „Златна муза“, тя оставя дълбоки следи в пространството на недостатъчно прочувени литературни територии. С изследователския си труд *Рецепции и рефлексии*, удостоен с Наградата за най-добра литературоведска книга на Факултета по славянски филологии в СУ „Св. Климент Охридски“ за 2019 г., тя печели и сърцата на нас, читателите. Отдадена на нестихващия си интерес към света на руската литература, език и култура, доц. Евтимова съгражда научната си кариера и оставя отпечатъка на творческия си почерк върху родното академично наследство. Автор на книги, на глави от учебник, на десетки доклади за национални и международни форуми, на голям брой студии, предговори, статии, тя зарежда с вдъхновение и освобождава креативния импулс на своите последователи. В творческата ѝ биография наред с академичната активност, с дългогодишната преподавателска и писателска практика важно място заема и преводаческият ѝ опит. Лингвистичните и литературните познания на доц. Евтимова я мотивират с лекота да трансформира художествени и научни текстове от беларуски, полски и руски на български език. Следваща новаторския си дух, Р. Евтимова артикулира своите рефлексии върху произведения на плеяда руски творци.

Изследването *Рецепции и рефлексии (Руска литература XX век)* е конфигурирано в четири части. Всяка една от тях е със самостоятелен сюжет и отразява дълбоките и разнопосочни познания и интереси на авторката.

Първата част ни отвежда в началото на миналия век и ни потапя в атмосферата на Сребърния век. Наред с имената и литературното наследство на автори като В. Брюсов, Ал. Блок, А. Бели, О. Манделщам, А. Ахматова, И. Северянин, превърнали първите десетилетия на XX век в литературна епоха, доц. Евтимова отдава заслужено внимание на недостатъчно изследвания поетичен свят на Вл. Ходасевич. Изброените поети принадлежат на епохата на модернизма, включила в обсега си основните литературни направления като символизъм, акмеизъм, футу-

ризм. Р. Евтимова пресъздава духа на всяко едно от тях през поетическото творчество на отделните му представители, за което свидетелства и паратекстовото поле на заглавието на първата част – *Гласове от руския Сребърен век*.

Една от най-емблематичните фигури на символизма, известна и като негов деминург, е тази на Валерий Брюсов, успял да сътвори и да остави огромен литературен капитал. Текстовете му са съградени от символи и кодове, които авторката умело разшифрова, за да достигне до същността на лирическия аз и да проследи линиите на себепознанието му. Идентификацията на Брюсов е представена многопластово, през опита да диалогизира с „кумирите“ на вековете, за да преосмисли „вечните истини“, през допира до аксеологичните принципи на велики творци като Вергилий, Данте, Пушкин и други, през мотива за любовта, която възприема нееднозначно, през символиката на образа на града. Градът е представен като обединяващ всички модуси топос, той приютава лирическия аз, носи отпечатъка на вековната история и предоставя пространство за любовта. На основата на богат емпиричен материал е илюстрирано как азът в стремежа си да се докосне до историческите и културните послания на света, постига вътрешно единение с града и оставя духовния си опит за вечността.

Картината за символизма би изглеждала незавършена без творческото присъствие на А. Бели. Под заглавието *Андрей Бели: отвъд огледалото, мълчанието и другия* се представя начинът на неговото себеизразяване и себепознание. В контекста на символиката на поета авторката откроява образа на огледалото като пограничен локус, разделящ реалността на земното от трансцендентното, и индикира нестатичната позиция на аза, търсец себе си между тези светове.

Сред гласовете на Сребърния век доц. Евтимова разпознава полисемантичните тонове в лириката на акмеиста О. Манделщам. Като протагонисти в стиховете на автора са открити образите на многоликия град, на времето, на музиката, на вещта. Изследователката хвърля светлина и върху малко известната у нас стихосбирка на егофутуриста И. Северянин *Медальони*, приютила между кориците си лиричните портрети както на писатели, така и на представители на изкуството от различни епохи и етноси. В контекста на първата част авторката представя своята концепция за творбите от стихосбирката *По пътя на зърното* на Вл. Ходасевич. Изборът на това лирическо произведение е продиктуван от специфичния начин на комуникация на поета със света.

Втората част на книгата е посветена на романите на един от близките до светоусещането на Р. Евтимова писатели – Вл. Набоков. Той е

обект на мащабно обследване от страна на литературоведите и приносът на авторката се изразява в различния ракурс на интерпретация на текстовете му през оптиката на онтологичното им възприятие. Тя обглежда и внимателно проучва дълбоките текстови структури на романите, от които извежда Набоковата перцепция за света през концепти като родно, памет, минало. Р. Евтимова осъществява своя прочит на *текста родно* през интонационния жест на носталгията, през идеята за безвъзвратно загубения минал свят на детството, капсулиран в спомените на писателя.

Р. Евтимова откроява тези по-горе посочени концепти като смислообразуващи компоненти както в поезията на Набоков, така и в романите *Машенка*, *Защита Лужин*, *Дар*, където протагонистите са живо възплъщение, от една страна – на родното, а от друга – на отчуждението. В периметъра на обследване авторката поставя и романите *Покана за екзекуция*, *Истинският живот на Себастиан Найт* и *Пнин*. Последното заглавие е препратка към Чеховото творчество и е алюзия за художественото майсторство и стила на класика. *Пнин* е представен като поле за виртуална комуникация между двамата велики писатели.

Третата част на книгата е интересен и задълбочен прочит на произведения от Й. Бродски – творец емигрант, носител на Нобелова награда. Р. Евтимова е уловила и пресъздава смислите и асоциациите, които той кумулира чрез един от най-повтарящите се образи в творчеството си – този на водата. Като основен екзистенциален елемент водата изпълва както поетичния, така и прозаическия свят на Бродски. С тънкия си професионален усет изследователката не само анализира движенията, силата и магията на водата в наследството на лирика, но също така осмисля и интерпретира поетическите, наситени с метафори и метонимии експресивни техники, които той с лекота използва. През оптиката на авторката на *Рецепции и рефлексии* ние, читателите, се потапяме в света на Бродски, построен върху основните философски конструкти *живот/смърт* и надграден с измеренията и смислите на концептите *време* и *пространство*.

Четвъртата част е едноименна със заглавието на монографията и е оригинално замислена и построена. Начинът, по който е организирана, е доказателство за задълбочените познания на Р. Евтимова, както и за уменията ѝ да обобщава, да синтезира, да създава колажни портрети, през които да представя концептуални образи, емблематични и актуални за руската литература от Пушкин до Набоков.

В *Колажен портрет на прелъстителя* са обединени и подредени фигурите на Онегин, Печорин, Анатоли Курагин, Нехлюдов, Гуров, на

протагониста без име от *Вълишебникът*. Авторката организира рефлексии си върху класиците така, че да открие традиционни образи, теми, идеи, мотиви и похвати, които се преповтарят в различни варианти и придобиват неокласически измерения в текстовите структури на модерните.

В *Прочити на Гогол през аксиоматичния метод* изследователката отново демонстрира своята ерудиция, като презентира перцепциите на А. Бели и на Вл. Набоков за Гогол и за неговото творческо наследство. *Ретроспекции към Достоевски* събира оценките, диалозите, рефлексии и религиозно-философското знание за въздействието на Ф. Достоевски върху редица руски модернисти, представители на Сребърния век, сред които се открояват имената на Вл. Соловьев, В. Розанов, Дм. Мережковски, И. Аненски, А. Бели, Вяч. Иванов, М. Волошин, Н. Бердяев, Л. Шестов и С. Франк. Този приемствен диалог между представителите на различни литературни епохи се поддържа от изследователката и в следващите заглавия, приютени на страниците на четвъртата част. Тя проучва здравината на литературните мостове, прехвърлени между литературни канони, модернизма и постмодернизма, и разпознава континуитета в междутворческите взаимодействия.

Изследването *Рецепции и рефлексии (Руска литература XX век)* е послание за споделяне на натрупаните с години знания, мисли и идеи. С интересните си концепции, които авторката разгръща, книгата предоставя нови оригинални прочити и прави нас, читателите, съпричастни към по-различно възприятие на поетическото и белетристичното наследство на едни от най-емблематичните фигури на руската литература на XX век.

Зоя Иванова